

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิในการรับมรดก ของผู้มีความสัมพันธ์พิเศษ¹

พณิภัค ดนตรี²

เนื่องจากสภาพสังคมไทยในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จึงทำให้สถาบันครอบครัวที่เป็นหน่วยเล็กที่สุดก็ได้รับผลกระทบและเกิดปัญหาขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และทำให้รูปแบบความสัมพันธ์ของบุคคลสังคมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ประกอบกับในปัจจุบันพบว่าประเทศไทยเผชิญกับปัญหาที่รุนแรงจากการที่เด็กถูกบิดามารดาทอดทิ้งที่ทั้งมากขึ้นและทวีความรุนแรงขึ้น ซึ่งทำให้การเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์นอกจากบิดามารดาแล้ว ยังมีปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ที่ได้เลี้ยงดูอุปการะเลี้ยงดูหลานที่ถูกบิดามารดาทอดทิ้ง โดยอุปการะตั้งแต่เลืกจนบรรลุนิติภาวะ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ดูแลตามความเป็นจริง ถ้าต่อมาหากเจ้ามรดกถึงแก่ความตายก่อนบิดามารดา ปัจจุบันกฎหมายกำหนดให้ทรัพย์สินตกแก่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 นี้ จึงทำให้เกิดความสับสนและให้ความอำนวยยุติธรรมโดยรวมของสังคมปัจจุบัน ในการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบต่อกันว่าหากเจ้ามรดกถึงแก่ความตายแล้ว ปู่ ย่า ตา ยาย หรือบุคคลอื่นที่เป็นญาติหรืออาจจะไม่ใช่ญาติใกล้ชิดที่มีสายสัมพันธ์ทางสายโลหิต ซึ่งบุคคลดังกล่าวข้างต้นได้ให้การเลี้ยงดูอุปการะมานั้นจะมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดกเช่นเดียวกับบุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้ในกฎหมาย บรรพ 6 นี้หรือไม่

ซึ่งจากการศึกษาทำให้ผู้เขียนพบว่า กฎหมายที่เกี่ยวกับมรดกทั้งของไทยและของต่างประเทศ มีแนวคิดและทฤษฎีมาจาก กฎหมายมรดกที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่มีมาตั้งแต่อาณาจักรโรมัน เมื่อ 450 ปี ก่อนคริสตกาล โดยปรากฏอยู่ในโต๊ะที่ 5 ของกฎหมาย 12 โต๊ะ (Law of Twelve Tables) มีหลักเกณฑ์และแนวคิดว่าการตกทอดทางมรดกสู่ทายาทนั้น เป็นการตกทอดมรดกในทันทีที่เจ้ามรดกตาย ทายาทไม่ต้องแสดงเจตนาเข้ารับมรดกเสียก่อนแต่อย่างใด และการตกทอดนี้ตกทอดไปทั้ง ทรัพย์สินในทรัพย์สินรวมทั้งสิทธิและหน้าที่ในทรัพย์สินของเจ้ามรดกนั้นด้วย เรียกว่าการตกทอดมรดกตามหลัก Universal Succession คือ ตกทอดไปยังทายาททันทีพร้อมกันทั้งทรัพย์สินและหน้าที่ความรับผิดชอบส่วนเรื่องสิทธิและหน้าที่ในการจัดการมรดกและการทำศพของเจ้ามรดกนั้น กฎหมายโรมันกำหนดให้ทายาทผู้ตายเท่านั้นทำหน้าที่จัดการทรัพย์สินและการทำศพของเจ้ามรดก และทายาทผู้จัดการทำศพจะต้องจัดงานรำลึกถึงเจ้ามรดกทุก

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิในการรับมรดกของผู้มีความสัมพันธ์พิเศษ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์เรืองยศ แสนภักดี และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์สุเมธ จานประดับ และ รองศาสตราจารย์จุฑามาศ นิสารัตน์

²นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปีร้อยแปดด้วยและต่อมาแนวคิดของกฎหมายมรดกนี้ ก็ตกทอดมายังประเทศในทวีปยุโรป เช่น กฎหมายมรดกของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นต้น ซึ่งกฎหมายของพลเรือนทั่วไป (Civil Law) และกฎหมายของโบสถ์คริสต์ (Canon Law) นี้ ต่างเป็นรากฐานของระบบกฎหมายต่างๆ ในภาคพื้นยุโรป โดยกฎหมายของโบสถ์คริสต์ (Canon Law) ได้ถูกนำมาใช้ในประเทศอังกฤษ ขณะที่กฎหมายแบบพลเรือนทั่วไป (Civil Law) ได้ถูกใช้ทั่วไปอย่างแพร่หลายในประเทศฝรั่งเศส ประเทศอิตาลี ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น จึงทำให้แนวคิดกฎหมายมรดกของต่างประเทศในเรื่องการตกทอดมรดกนั้น จะมีแนวความคิดอยู่ 2 แบบไม่เหมือนกัน กล่าวคือ ในประเทศที่ใช้ ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรซึ่งมีที่มาจากกลุ่มกฎหมายโรมัน ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี รวมทั้งราชอาณาจักรไทยการตกทอดทางมรดกเป็นไปตามหลัก Universal Succession ซึ่งแตกต่างไปจากประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System) ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นแม่บทการตกทอดทางมรดกที่ไม่ได้เป็นไปตามหลัก Universal Succession กล่าวคือ เมื่อเจ้ามรดกตายทายาทจะต้องตั้งผู้จัดการมรดกให้เข้าแสดงเจตนารับมรดกเสียก่อนและผู้จัดการมรดกจึงจะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์มรดกให้แก่ทายาทอีกทอดหนึ่ง ผู้จัดการมรดกจึงมีความหมายสำคัญในประเทศอังกฤษและประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี

สำหรับราชอาณาจักรไทย กฎหมายที่เกี่ยวกับมรดกที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 6 ว่าด้วยมรดกซึ่งเนื้อหาในบรรพ 6 นั้น ก็ได้มีการตราขึ้นมาใช้เพียงในยุคของการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น แต่มีการบังคับใช้กฎหมายลักษณะอื่นมาก่อน แล้วจึงค่อยพัฒนาและปรับให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและทันสมัยต่อเหตุการณ์แต่ละช่วงสมัยในขณะนั้น โดยมีกฎหมายมรดกมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย เรื่อยมาจนถึงสมัยอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ตามลำดับดังปรากฏอยู่ในกฎหมายพ่อขุนรามคำแหง มังรายศาสตร์ กฎหมายตราสามดวงและพระอัยการลักษณะมรดก แต่จากความไม่ครบถ้วนของบทบัญญัติของกฎหมายตราสามดวงในยุคสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นดังกล่าว เป็นเหตุให้ประเทศตะวันตกนำมาอ้างเป็นเหตุไม่ยอมให้คนในบังคับของตนเองอยู่ภายใต้อำนาจของศาลไทยอันเป็นการก่อให้เกิดสภาพการณ์ที่เรียกกันว่า สิทธิสภาพนอกอาณาเขต (extraterritorial right) เป็นเหตุให้ประเทศไทยต้องสูญเสียเอกราชทางศาล โดยเริ่มจากการทำสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศอังกฤษเป็นชาติแรกในสมัยรัชกาลที่ 4 ที่เรียกกันว่า สนธิสัญญาเบาริง (Bowring Treaty) โดยสามารถขอเจรจาได้ก็ต่อเมื่อประเทศไทยได้ปรับปรุงระบบกฎหมายหลักทั้งปวงและระบบศาลให้ทันสมัยตามแบบอย่างชาติในยุโรป จึงจะสามารถเจรจาขอแก้ไขสนธิสัญญาที่ทำไว้กับชาติต่าง ๆ ได้ หลังจากนั้นในรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 จึงได้ทรงโปรดฯ ให้มีการปฏิรูปกฎหมายและระบบศาลไทยเสียใหม่ เพื่อให้กฎหมายไทยมีความทันสมัยทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ และได้มีการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ที่ปรึกษากฎหมายต่างประเทศและนักกฎหมายชั้นนำของไทยในสมัยนั้นร่วมกันเป็นคณะกรรมการร่างกฎหมาย เพื่อทำการร่างประมวลกฎหมาย

แพ่งและพาณิชย์ขึ้น จนมาถึงเมื่อราวพ.ศ. 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้นำกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษรหรือที่เรียกในสมัยนั้นว่า กฎหมายแบบโค้ด หรือประมวลกฎหมาย (Civil Law System or Codified Law System) มาใช้เป็นต้นแบบในการยกร่างประมวลกฎหมายต่าง ๆ ของไทย สำหรับกฎหมายมรดกของไทยอยู่ใน บรรพที่ 6 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ยกร่างสำเร็จและประกาศใช้บังคับมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 กฎหมายมรดกของไทยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงมีส่วนผสมของกฎหมายโรมัน ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส กฎหมายแพ่งญี่ปุ่นรวมกับกฎหมายมรดกของไทย ที่ตกทอดมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ โดยมีแนวคิดในเรื่องการตกทอดมรดกตามหลัก Universal Succession เช่นกัน ซึ่งได้มีการประกาศใช้บังคับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก ที่บังคับใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 จนถึงปัจจุบัน

1. ทายาทตามกฎหมายไทย

1.1 ทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติ มี 6 ลำดับด้วยกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1629 บัญญัติว่า “ทายาทโดยธรรมมีหกลำดับเท่านั้น และภายใต้บังคับแห่งมาตรา 1630 วรรคสอง แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้ คือ

- (1) ผู้สืบสันดาน
- (2) บิดามารดา
- (3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
- (4) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
- (5) ปู่ ย่า ตา ยาย
- (6) ลุง ป้า น้า อา

คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาทโดยธรรม ภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา 1635”

1.2 ทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรส

คู่สมรสถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมของผู้ตายตามมาตรา 1629 วรรคสอง เมื่อมีการตายของคู่สมรส

2. ทายาทตามกฎหมายของต่างประเทศ

2.1 กฎหมายมรดกประเทศเยอรมัน

สืบมรดกที่ไม่มีพินัยกรรม (Gesetzliche Erbfolge) ตามกฎหมายประเทศเยอรมัน

เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 1924-1930 จะแบ่งลำดับชั้นของผู้มีสิทธิ

รับมรดกเป็น 5 ลำดับชั้น ดังนี้

- 1) บุตรและบุตรของบุตร เฉพาะที่ใกล้ชิด
- 2) บิดามารดาของผู้ตาย
- 3) ปู่ ย่า ตา ยาย
- 4) ทวด (great grandparents)
- 5) พี่น้องและลูก พี่ น้า อา

โดยคู่สมรสที่มีชีวิตอยู่ของผู้ตายจะได้รับมรดกหนึ่งในสี่ ถ้ามีทายาทชั้นแรก ถ้าไม่มีทายาทชั้นแรกมีแต่ทายาทชั้นที่สองคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ของผู้ตายจะได้รับมรดกครึ่งหนึ่ง และถ้าไม่มีทายาทชั้นที่หนึ่งและชั้นที่สองคู่สมรสของผู้ตายจะได้รับมรดกทั้งหมด กรณีไม่มีทายาทชั้นที่หนึ่ง ชั้นที่สองและคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ของผู้ตาย มรดกจึงจะตกทอดแก่ทายาทที่สามถึงห้าตามลำดับ

2.2 กฎหมายมรดกประเทศญี่ปุ่น

บุคคลที่เป็นทายาทตามกฎหมายตามกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น

บุคคลที่เป็นทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกตามกฎหมาย ได้แก่ คู่สมรส ผู้สืบสันดาน ผู้บุพการีอันประกอบด้วยบิดา มารดาหรือปู่ ย่า ตา ยาย ของเจ้ามรดก และพี่น้องของเจ้ามรดก อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าบุคคลทั้งหมดข้างต้นจะเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกร่วมกันทุกลำดับ ในลำดับของทายาททางกฎหมายทั้งหมดนี้ คู่สมรสที่ถูกต้องตามกฎหมายของเจ้ามรดกเท่านั้นที่จะเป็นทายาททางกฎหมายที่มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกเสมอ ทายาทลำดับอื่นจะได้รับมรดกร่วมกับคู่สมรสของเจ้ามรดกตามลำดับชั้นคล้ายกับประมวลกฎหมายไทยโดยอธิบายรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1) กรณีเจ้ามรดกมีคู่สมรสและผู้สืบสันดานที่ยังมีชีวิตอยู่ เฉพาะแต่คู่สมรสและผู้สืบสันดานเท่านั้นที่จะเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกตามกฎหมาย เนื่องจากบิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย และพี่น้องของเจ้ามรดกจะไม่ถือเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกตามกฎหมาย

2) กรณีเจ้ามรดกมีผู้สืบสันดานแต่ไม่มีคู่สมรส เฉพาะแต่ผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกเท่านั้นที่จะเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกตามกฎหมาย

3) กรณีเจ้ามรดกมีคู่สมรสแต่ไม่มีผู้สืบสันดาน คู่สมรสและผู้บุพการีอันประกอบด้วยบิดา มารดาหรือปู่ย่าตายายของเจ้ามรดกเท่านั้นที่เป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกตามกฎหมาย

4) กรณีเจ้ามรดกมีคู่สมรสแต่ไม่มีผู้สืบสันดาน และ ไม่มีผู้บุพการีที่ยังมีชีวิตอยู่ คู่สมรสและพี่น้องของเจ้ามรดกจะเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกตามกฎหมาย

5) กรณีเจ้ามรดกไม่มีคู่สมรสหรือผู้สืบสันดาน และผู้บุพการีที่ยังมีชีวิตอยู่ มีเพียงพี่น้องของเจ้ามรดกเท่านั้นที่ยังมีชีวิตอยู่ พี่น้องของเจ้ามรดกจะเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกตามกฎหมาย

6) ในกรณีที่เป็มนุตรนอกสมรส บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดกจะเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกตามกฎหมายของบิดาที่เป็นเจ้ามรดกต่อเมื่อเจ้ามรดกได้รับเด็กเป็นบุตรก่อนถึงแก่ความตายโดยการรับเป็นบุตรบุญธรรมหรือรับเป็นบุตรตามสายโลหิต และ

7) กรณีบุตรคิดของคู่สมรสจากการสมรสเดิมของคู่สมรสของเจ้ามรดกจะไม่มีสิทธิตามกฎหมายที่จะได้รับมรดกของเจ้ามรดก เว้นแต่กรณีเจ้ามรดกรับเด็กนั้นเป็นบุตรบุญธรรมก่อนที่เจ้ามรดกจะถึงแก่ความตาย

2.3 กฎหมายมรดกประเทศอังกฤษ

2.3.1 หลักทั่วไปของกฎหมายมรดกของประเทศอังกฤษ

โดยหลักการแล้วประเทศอังกฤษไม่ถือหลัก Universal succession อย่างหลาย ๆ ประเทศในภาคพื้นยุโรป โดยจะถือหลักการให้ผู้จัดการมรดกหรือที่เรียกว่าผู้แทนของผู้ตาย (personal representative) เป็นผู้จัดการทรัพย์สินมรดก “เสมือนกับเจ้ามรดกลุกขึ้นมาจัดการทรัพย์สินมรดกของตนเอง” ด้วยเหตุนี้จึงทำให้กองมรดกทุกกองต้องมีผู้จัดการมรดกเสมอแต่เดิมในที่ดินนั้นจะตกทอดไปยังผู้รับพินัยกรรมโดยตรง ถ้าไม่มีพินัยกรรมที่ดินก็จะตกทอดแก่ทายาทตามกฎหมาย ส่วนทรัพย์สินอื่นจะตกทอดแก่ตัวแทนของผู้ตาย (personal representative) และเป็นผู้จัดการ แต่ภายหลังมี Land Transfer Act 1897 หลักเกณฑ์นี้จึงได้เปลี่ยนแปลงไป โดยกำหนดให้ทั้งอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ตกทอดแก่ผู้จัดการมรดกเสียก่อน มีผลทำให้ตามกฎหมายอังกฤษในปัจจุบัน การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะมี 2 ขั้นตอน โดยในตอนแรกทรัพย์สินของผู้ตายจะตกไปยังคนกลางคือผู้จัดการมรดกเพื่อให้อำนวยการทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย ขั้นตอนที่สองคือการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไปยังผู้มีสิทธิได้รับมรดก

2.3.2 หลักการการแบ่งปันทรัพย์สินมรดกของประเทศอังกฤษ

มีหลักการว่าเมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย และมีได้ทำพินัยกรรมไว้การแบ่งปันทรัพย์สินมรดกในระหว่างทายาท (rules of intestacy) สามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 กรณี คือ (1) คู่สมรสของเจ้ามรดกยังมีชีวิตอยู่ และ (2) คู่สมรสของเจ้ามรดกเสียชีวิตแล้ว

ซึ่งทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกของกฎหมายมรดกประเทศอังกฤษ ได้แก่ คู่สมรส บิดามารดา พี่น้องร่วมบิดามารดา พี่น้องร่วมแต่บิดาหรือมารดา ปู่ย่าตายาย ลุงป้า น้าอา ลุงป้า น้าอาที่สืบสายโลหิตจากปู่หรือย่า หรือตา หรือยาย แต่ฝ่ายเดียว

จากที่ได้อธิบายกฎหมายเกี่ยวกับมรดกทั้งของไทยและของต่างประเทศจะเห็นได้ว่าบัญญัติหลักเกณฑ์การตกทอดมรดกและทายาทผู้มีสิทธิรับไว้ในทำนองเดียวกัน เนื่องด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ซึ่งได้จัดทำประมวลขึ้นตามแนวของกฎหมายของประเทศภาคพื้นยุโรปและประเทศญี่ปุ่น จึงทำให้หลักการและบทบัญญัติของกฎหมายได้ถูกบัญญัติไว้ใน

ทำนองเดียวกันหลายประการ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับมรดกอีกทั้งเป็นบทบัญญัติที่มีการแก้ไขบ่อยครั้งมาก อีกด้วย

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับมรดก ทำให้ผู้เขียนพบประเด็นปัญหาของการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับมรดกของไทยอยู่ ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

ประการแรก ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 ได้กำหนดประเภทของทายาทโดยธรรมไว้เพียง 6 ลำดับ คือ ผู้สืบสันดาน บิดามารดา พี่น้องร่วมบิดามารดา พี่น้องร่วมแต่บิดาหรือมารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ลูก ป้า น้า อา และรวมถึงคู่สมรสด้วย ถือเป็นการกำหนดประเภทของทายาทโดยไม่สอดคล้องกับสภาพของสังคมไทยในปัจจุบัน อันเนื่องมาจากสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งยังมีปัญหาในครอบครัวมากขึ้นอันเป็นผลทำให้ บุตร หลาน หรือเด็กผู้เยาว์ ถูกทอดทิ้งหรือไม่ได้รับการเลี้ยงดูที่ดี ทำให้ความรับผิดชอบในการเลี้ยงดูตกไปอยู่กับผู้อุปการะเลี้ยงดูหรือเรียกว่าเป็นผู้มีความสัมพันธ์พิเศษกับเจ้ามรดกโดยผู้มีความสัมพันธ์พิเศษ ที่ได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูนี้มีทั้งที่เป็นทายาทตามมาตรา 1629 อยู่แล้วและบางรายก็ไม่ใช่ทายาทตามมาตรา 1629 นี้ แต่เมื่อพิจารณาตามกฎหมายทำให้เห็นว่าผู้ที่มีความสัมพันธ์พิเศษประเภทที่ไม่ใช่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกตามมาตรา 1629 ย่อมไม่มีสิทธิรับมรดกได้เลยเพราะไม่ใช่ทายาทตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1629 ซึ่งทำให้บุคคลที่มีความสัมพันธ์พิเศษดังกล่าวไม่ได้ถูกรับรองสิทธิในการรับมรดกไว้ในกฎหมายเลย

ประการที่สอง ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกมีเพียง 6 ลำดับ ตามมาตรา 1629 และการกำหนดลำดับสิทธิการรับมรดกก่อนหลังของทายาทต่าง ๆ ในมาตรา 1630 โดยการกำหนดลำดับสิทธิจะอ้างอิงกับประเภทของทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดก เช่น ปู่ย่าตายาย ลูกป้า น้าอาซึ่งอยู่ในทายาทลำดับหลัง การลำดับสิทธิจะเป็นไปตามความใกล้ชิดทางสายโลหิตกับเจ้ามรดก ถ้าไม่ใช่ญาติก็ไม่มีสิทธิรับมรดกและไม่มีสิทธิได้รับการกำหนดลำดับสิทธิใดได้ หากนำมาปรับใช้กับผู้มีความสัมพันธ์พิเศษจะทำให้ผู้มีความสัมพันธ์พิเศษที่เป็นญาติร่วมสายโลหิตแม้จะเป็นผู้ให้ความอุปการะเลี้ยงดูกันตามความเป็นจริงก็ทำให้ลำดับสิทธิยังอยู่ในลำดับหลังหรืออาจหมดสิทธิรับมรดกได้ถ้าทายาทลำดับก่อนยังมีชีวิตอยู่ จึงทำให้เกิดปัญหาแก่ผู้มีความสัมพันธ์พิเศษที่ไม่สามารถมีสิทธิได้รับมรดกในลำดับต้นย่อมไม่เป็นธรรมแก่ผู้มีความสัมพันธ์พิเศษที่ได้อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกเสมือนเป็นบิดามารดาอีกคนหนึ่ง

ประการที่สาม การกำหนดสัดส่วนการรับมรดกของทายาทนั้น จะกำหนดโดยนำลำดับชั้นของทายาทต่าง ๆ มากำหนดสัดส่วนตามลำดับชั้นที่ต่างกันนั้น โดยเริ่มจากชั้นที่ใกล้ชิดเจ้ามรดกมากที่สุดก่อน จนถึงลำดับชั้นที่ห่างไกลออกไป โดยทายาทที่มีสิทธิในลำดับหลังก็จะได้สัดส่วนที่น้อยลง หรือถ้าทายาทลำดับก่อนยังมีชีวิตอยู่ทายาทในลำดับหลังจะไม่มีสิทธิรับมรดกเลย ตามมาตรา 1630 จึงทำให้เกิดปัญหาแก่ผู้มีความสัมพันธ์พิเศษในความไม่เป็นธรรมแก่ผู้มีความสัมพันธ์พิเศษที่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกมาเสมือนเป็น

บิดามารดาอีกคนหนึ่งได้ หรือหากได้รับก็จะได้รับในสัดส่วนเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ส่วนผู้มีความสัมพันธ์พิเศษที่ไม่ใช่ญาติสนิทร่วมสายโลหิตเมื่อไม่ใช่ทายาทโดยธรรมก็ย่อมไม่มีลำดับชั้นในการรับมรดก จึงไม่มีส่วนแบ่งที่จะรับมรดกได้

ประการที่สี่ มาตรา 1713 บุคคลที่เป็นผู้ที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอต่อศาลขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกได้นั้น คือ ทายาทโดยธรรมผู้ที่มีสิทธิรับมรดกตามที่กฎหมายกำหนด หรือผู้มีส่วนได้เสียหมายถึงส่วนได้เสียในกองมรดกคือจะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ถ้ากองมรดกมีผู้จัดการมรดก ถ้าเพียงแต่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับกองมรดกก็จะไม่ใช่ผู้มีส่วนได้เสีย จึงทำให้บุคคลผู้มีความสัมพันธ์พิเศษกับเจ้ามรดกที่ไม่ใช่ญาติร่วมสายโลหิตไม่มีสิทธิในการยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ตั้งผู้จัดการมรดกได้ ทำให้ไม่ได้รับความเป็นธรรมตามกฎหมายถ้าหากผู้มีความสัมพันธ์พิเศษเห็นว่ามีความจำเป็นเร่งด่วนในการที่ต้องมีผู้จัดการมรดกเข้าไปคุ้มครองดูแลทรัพย์สินหรือจัดการผลประโยชน์ของเจ้ามรดกอย่างเร่งด่วน หรือเพื่ออำนวยความสะดวก อันทำให้เกิดปัญหาในการใช้สิทธิของตั้งผู้จัดการดังกล่าวของผู้มีความสัมพันธ์พิเศษ

จากการศึกษามาทั้งหมด ผู้เขียนขอเสนอแนะ ข้อแก้ไขเพิ่มเติมปัญหาการกำหนดสิทธิในการรับมรดก ลำดับชั้นในการรับมรดกและส่วนแบ่งในการรับมรดกของผู้มีความสัมพันธ์พิเศษ อันเป็นการเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 บางมาตรา โดยผู้เขียนขอเสนอรายละเอียดดังนี้

ประการแรก เนื่องจาก มาตรา 1629 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันได้กำหนดทายาทโดยธรรมไว้หกลำดับและมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลัง ซึ่งในจำนวนทายาทโดยธรรมหกลำดับนั้น ไม่ปรากฏว่ามีผู้มีความสัมพันธ์พิเศษแต่อย่างใด หรือในกรณีผู้มีความสัมพันธ์พิเศษเป็นเครือญาติที่กำหนดไว้ในหกลำดับตาม มาตรา 1629 แต่อยู่ในลำดับหลังซึ่งไม่มีสิทธิรับมรดก หากมีทายาทโดยธรรมลำดับก่อน ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการรับมรดกของผู้มีความสัมพันธ์พิเศษอย่างมาก ผู้เขียนจึงเห็นควรเพิ่มบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629/1 โดยเพิ่มเติมดังนี้ มาตรา 1629/1 “ทายาทโดยธรรมตามมาตรา ก่อน ให้รวมถึงผู้มีความสัมพันธ์พิเศษไม่ว่าจะเกี่ยวพันกันทางสายโลหิตหรือไม่ที่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกมาอย่างน้อยสิบปี โดยให้ถือเป็นทายาทโดยธรรมและมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดก”

“บุคคลตามวรรคก่อน ให้ถือเป็นทายาทโดยธรรมลำดับสอง”

การเพิ่มบทบัญญัตินี้ก็เพื่อ เป็นการแก้ไขปัญหาการกำหนดสิทธิในการรับมรดกของผู้มีความสัมพันธ์พิเศษ โดยผู้เขียนเห็นว่า เนื่องจาก มาตรา 1629 ได้กำหนดทายาทโดยธรรมไว้หกลำดับและมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลัง ซึ่งในจำนวนทายาทโดยธรรมหกลำดับนั้น ไม่ปรากฏว่ามีผู้มีความสัมพันธ์พิเศษแต่อย่างใด หรือในกรณีผู้มีความสัมพันธ์พิเศษเป็นเครือญาติที่กำหนดไว้ในหกลำดับตาม มาตรา 1629 ก็ตามแต่ก็อยู่เพียงในลำดับหลังซึ่งไม่มีสิทธิรับมรดก หากยังมีทายาทโดยธรรมลำดับก่อนยังมีชีวิตอยู่ ผู้เขียนจึงเห็นควรเพิ่ม มาตรา 1629/1 วรรคหนึ่ง เพื่อกำหนดสิทธิในการรับมรดกของผู้มีความสัมพันธ์พิเศษไว้

โดยเฉพาะและสอดคล้องกับจารีตประเพณีของประเทศไทยที่ต้องตอบแทนบุญคุณผู้ที่อุปการะเลี้ยงดูเจ้า
มรดกตลอดมาจนเติบโตใหญ่

ประการที่สอง ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อผู้มีความสัมพันธ์พิเศษซึ่งเมื่อไม่ใช่ทายาทโดยธรรมทำให้ไม่มี
สิทธิในการรับมรดกของเจ้ามรดก ย่อมไม่มีลำดับชั้นในการรับมรดกไปในตัว ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาในการ
กำหนดลำดับชั้นในการรับมรดกของผู้มีความสัมพันธ์พิเศษ ในการแก้ไขปัญหานั้นผู้เขียนเห็นว่าควรเพิ่ม
บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629/1 ที่มีเนื้อหาอย่างเดียวกันข้อที่กล่าวมาแล้ว
โดยในการเพิ่มบทบัญญัตินี้ดังกล่าวก็เพื่อการแก้ไขปัญหาลำดับชั้นในการรับมรดกของผู้มีความสัมพันธ์พิเศษ
โดยที่ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อกฎหมายมรดกไม่ได้กำหนดให้ผู้มีความสัมพันธ์พิเศษเป็นทายาทโดยธรรมตาม
มาตรา 1629 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันไว้ ฉะนั้น ผู้มีความสัมพันธ์พิเศษจึงไม่มีลำดับชั้นในการรับมรดกซึ่ง
การรับมรดกของทายาทโดยธรรมต้องเป็นไปตามลำดับก่อนหลัง หากทายาทโดยธรรมในลำดับหนึ่งมีชีวิต
อยู่ ทายาทโดยธรรมในลำดับถัดลงมาย่อมไม่มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกเลย อีกทั้งผู้เขียนยังเห็นควรเพิ่ม
มาตรา 1629/1 วรรคสอง โดยมีใจความ ดังนี้ “บุคคลตามวรรคก่อน ให้ถือเป็นทายาทโดยธรรมลำดับสอง”

ที่ต้องเพิ่มเติมบทบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อเป็นการแก้ไขหลักเกณฑ์การกำหนดลำดับชั้นในการรับ
มรดกของผู้มีความสัมพันธ์พิเศษ โดยให้ผู้มีความสัมพันธ์พิเศษเป็นทายาทโดยธรรมลำดับสองเช่นเดียวกับ
บิดามารดา เนื่องด้วยผู้มีความสัมพันธ์พิเศษได้อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกเสมือนเป็นบิดามารดาอีกคนหนึ่งด้วย

ประการที่สาม ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อผู้มีความสัมพันธ์พิเศษซึ่งไม่ใช่ทายาทโดยธรรมไม่มีสิทธิในการ
รับมรดกของเจ้ามรดก ย่อมไม่มีลำดับชั้นในการรับมรดก และย่อมทำให้ไม่มีส่วนแบ่งในการรับมรดกของ
เจ้ามรดก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับส่วนแบ่งในการรับมรดกของผู้มีความสัมพันธ์พิเศษ ผู้เขียนจึงเห็นควร
เพิ่มบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นมาตรา 1629/1 วรรคสอง โดยมีใจความเหมือนกัน
กับข้อที่แล้ว ดังนี้ “บุคคลตามวรรคก่อน ให้ถือเป็นทายาทโดยธรรมลำดับสอง”

ซึ่งการเพิ่มบทบัญญัตินี้ดังกล่าว ก็เป็นการก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้มีความสัมพันธ์พิเศษ
กล่าวคือ การที่ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อมีการเพิ่มเติมการกำหนดสิทธิในการรับมรดก ลำดับชั้นในการรับมรดก
ของผู้มีความสัมพันธ์พิเศษ จะต้องมีการเพิ่มเติมสัดส่วนหรือส่วนแบ่งในการรับมรดกของผู้มีความสัมพันธ์
พิเศษว่าควรได้รับมรดกตามส่วนของทายาทโดยธรรมลำดับใด เนื่องจากมาตรา 1630 วรรคสองที่ใช้บังคับ
อยู่ในปัจจุบันนี้ได้บัญญัติข้อยกเว้นของทายาทในลำดับต้นยังมีชีวิตอยู่ ทายาทในลำดับถัดลงมาไม่มีสิทธิรับ
มรดกของผู้ตายเลย ว่าหากผู้สืบสันดานยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ และบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ ให้
บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนเป็นทายาทชั้นบุตร ผู้เขียนจึงเห็นควรเพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 1629 ที่ใช้อยู่
ปัจจุบัน ซึ่งการเพิ่มเติมความดังกล่าวก็เป็นไปเพื่อให้เห็นความสำคัญของผู้มีความสัมพันธ์พิเศษ
เทียบเท่ากับบิดามารดาผู้ให้กำเนิด กล่าวคือ ให้อยู่ในลำดับสิทธิและส่วนแบ่งในการได้รับมรดกอย่างเสมอ

กันหรือเทียบเท่ากับลำดับบิดามารดา เนื่องจากเป็นผู้อุปการะเลี้ยง ผู้มีความสัมพันธ์พิเศษที่ได้อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกเสมือนเป็นบิดามารดา จึงควรมีสสิทธิตรับมรดกสัดส่วนเทียบเท่าของบิดามารดาของเจ้ามรดกนั่นเอง

ประการที่สี่ ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อกฎหมายมรดกไม่ได้กำหนดสิทธิในการรับมรดก ลำดับชั้นในการรับมรดก และส่วนแบ่งในการรับมรดกของผู้มีความสัมพันธ์พิเศษ ย่อมไม่มีสิทธิในการร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกไปในตัว เพื่อในการทำหน้าที่อันจำเป็น เพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งโดยแจ้งชัดหรือปริยายแห่งพินัยกรรม เพื่อจัดการมรดกโดยทั่วไปหรือแบ่งปันทรัพย์มรดก เนื่องจากคุณสมบัติของผู้มีสิทธิร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกต้องเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก แต่ผู้มีความสัมพันธ์พิเศษนั้น กฎหมายมรดกไม่ได้ให้สิทธิในการรับมรดก จึงไม่อาจร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกได้ ผู้เขียนจึงเสนอให้เพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้ มาตรา 1713/1 ว่า “ผู้มีความสัมพันธ์พิเศษตามมาตรา 1629/1 มีสิทธิร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกก็ได้ ตามมาตรา 1713”

ซึ่งการเพิ่มบทบัญญัตินี้ดังกล่าวก็เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการเป็นผู้มีสิทธิร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกของผู้มีความสัมพันธ์พิเศษ เพื่อความสะดวกในการดำเนินการทางธุรกรรมต่างๆเมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย เมื่อผู้มีความสัมพันธ์พิเศษเป็นทายาทโดยธรรมมีสิทธิในการรับมรดกของผู้มรดก ย่อมมีสิทธิในการร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกด้วย ผู้เขียนจึงเห็นควรเพิ่ม มาตรา 1713/1 เนื่องด้วยการเพิ่มเติมกฎหมายให้ผู้มีความสัมพันธ์พิเศษมีสิทธิร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกของผู้ตาย เพื่อประโยชน์ในการจัดการมรดกและแบ่งปันทรัพย์มรดก จึงควรเพิ่มเติมบทบัญญัติให้อำนาจผู้มีความสัมพันธ์พิเศษในการร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกด้วย

กำธร กำประเสริฐและสุเมธ จานประดับ. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก.

พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2563.

บรรศักดิ์ อุวรรณโน. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2548.

พรชัย สุนทรพันธุ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษา
กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2564.

เพียบ หุตางกูร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก. พิมพ์ครั้งที่ 17.

กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563.

สุวีร์ ศิวะแพทย์. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2549.